
01.10.2014 жылғы
«Халықаралық Құқықтық реформаларға
жәрдемдесу форумы» Заңды тұлғалар
қауымдастығының шешімімен
БЕКІТІЛДІ

20.05.2015 жылы «Халықаралық
Құқықтық реформаларға жәрдемдесу
форумы» Заңды тұлғалар
қауымдастығының шешімімен
өзгертулер мен қосымшалар енгізілді

**«Қазақстанның үлкен қазылар алқасы»
тұрақты әрекет ететін
Аралық сотының
РЕГЛАМЕНТ**

**АРАЛЫҚ СОТ
РЕГЛАМЕНТІНІҢ МАЗМҰНЫ**

беті
1-2

Тарау I. Кіріспе

3-5

Тарау 2. Жалпы ережелер

5-7

1 бап. Аралық соттың құзыреттілігі

5-7

Тарау 3. Ұйымдастыру және қызметі

7-13

2 бап. Судья, судьялар құрамы және бас тарту

7-8

3 бап. Аралық сот құрылымы

8

4 бап. Аралық сот лауазымды тұлғаларының өкілеттілігі

9

5 бап. Соттың орналасқан жері және тыңдаулар өткізілетін орын

9

6 бап. Құпиялылық

9

7 бап. Аралық істі қарау тілі

10

8 бап. Дәлелдерді ұсыну және зерттеу тәртібі

10

9 бап. Істі қарау мерзімі

10

10 бап. Құжаттарды (хабарламаларды, хабарландыруларды, шақыртуды)
жолдау және табыстау

10-11

11 бап. Іс жүргізу мерзімдерін есептеу

11-12

12 бап. Қолданылатын құқық

12

13 бап. Осы Регламентке сілтеме жасау құқығынан бас тарту

12

Тарау 4. Аралық тексеру (Аралық тексерудің басталуы)

12

14 бап. Талап арыз және талап арызға пікір

12-13

15 бап. Талап арызға тіркелетін құжаттар

13-14

16 бап. Талап арыз бағасы

14

17 бап. Аралық сот алымдары

14-15

18 бап. Талап арызды қозғалыссыз қалдыру

15

19 бап. Талап арызды қайтару

15-16

20 бап. Қарсы талап қою және қарсы талаптарды есепке алу

16

Тарау 5. Істі қарауға даярлау

16

21 бап. Аралық соттың істі қарауын қозғау

16-17

22 бап. Жауапкерге хабарлама

17

23 бап. Дауды қарау кезіндегі аралық судьялар саны

17

24 бап. Істі қарауды даярлау

17

25 бап. Тараптарға істі тыңдау туралы хабарлау

18

Тарау 6. Істі қарау

18

26 бап. Істі тыңдауды жүргізу

18

27 бап. Тараптардың Аралық сот отырысына қатысуы

18-19

28 бап. Тараптардың құқықтары

19

29 бап. Құжаттарды беру

19

30 бап. Қамсыздандыру шараларын ұсынуға құзырлы соттың жәрдемдесуі

19-20

31 бап. Жазбаша материалдар негізінде істі қарау

20

32 бап. Талап арыздарының өзгертулері, толықтырулары немесе қуыным
бойынша қарсылықтар

20

33 бап. Дәлелдер

20-21

34 бап. Сараптаманы тағайындау және өткізу

21

35 бап. Үшінші тұлғалардың қатысуы

21-22

36 бап. Тыңдауды кейінге қалдыру және істі қарауды тоқтатып қою	22
37 бап. Соттың істі қарауын тіркеу	22
Тарау 7. Сот шешімі	22
38 бап. Аралық сот шешімінің міндеттілігі	22
39 бап. Шешім қабылдау	22-23
40 бап. Шешімнің формасы және мазмұны	23-24
41 бап. Шешімді түзету және түсіндіру	24
42 бап. Татулық келісім	24-25
43 бап. Дауды қайта ашылған мән-жайлар бойынша қарау	25
44 бап. Аралық соттың істі қарауының тоқтатылуы	25-26
45 бап. Шешімдер мен істерді сақтау	26
46 бап. Аралық шешімге шағым беру	26-27
47 бап. Шешімді орындау және мәжбүрлі түрде орындау	27-28
48 бап. Аралық сот шешімін мәжбүрлі түрде орындаумен байланысты шығыстарды төлету	28-29
49 бап. Жауапкершілікті алып тастау	29
50 бап. Регламентге қосымша	29
Регламентге қосымша	30-34

Тарау 1: КІРІСПЕ

Регламентнің осы бөлігі тұрақты әрекет ететін «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» Аралық сотының қызметін ұйымдастыру тәртібін және осы соттағы аралық тексеру ережелерін анықтайды.

Осы Регламентінде қолданылатын негізгі ұғымдар:

Аралық Сот – «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» тұрақты әрекет ететін Аралық соты.

Аралық тексерудің жұмыс жасау қағидалары

Аралық тексеру мына қағидаларды сақтаумен жүзеге асырылады:

- 1) Тараптар еркінің дербестігі, бұл тараптардың алдын-ала өзара келісуі бойынша туындаған дау төңірегінде аралық тексеруді жүзеге асыру тәртібі мен талаптары мәселелерін өз бетінше шешу құқығы бар екенін білдіреді;
- 2) Заңдылық, бұл аралық судьялар мен соттардың өз шешімдерінде Қазақстан Республикасы Конституциясының, Қазақстан Республикасы заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілерінің нормаларын ғана басшылыққа алатынын білдіреді;
- 3) Тәуелсіздік, бұл өздеріне берілген дауларды шешуде аралық судьялар мен соттардың тәуелсіздігін, шешімдерді қабылдауда қандай да бір ықпалды болдырмайтын жағдайларда шешім қабылдайтындығын білдіреді;
- 4) Жарысушылық және тараптардың тең құқықтығы, бұл аралық тексеруде тараптардың бірдей құқық көлемін қолданатындығын және міндеттердің бірдей көлемін алып жүретіндігін, өз ұстанымын, оның алға тарту тәсілдері мен құралдарын өз беттерінше және аралық соттан, басқа да органдар мен тұлғалардан тәуелсіз таңдайтындығын білдіреді;
- 5) Әділеттілік, бұл өздеріне берілген дауларды шешуде аралық судьялар мен соттардың және аралық тексеру тараптарының орнатылған талаптарды, қоғамның адамгершілік қағидаттары мен іскерлік әдеп ережелерін сақтай отырып, адал ниетпен әрекет етуге тиіс екендігін білдіреді;
- 6) Құпиялылық, бұл аралық судьялардың тараптардың немесе олардың құқылы мирасқорларының келісуінсіз аралық тексеру барысында белгілі болған мәліметтерді жариялауға құқылы еместігін және азаматтың сәйкес органға ақпаратты хабарлау міндеті заңмен көзделген жағдайлардан басқа жағдайларда аралық тексеру барысында өздеріне белгілі болған мәліметтер туралы куә ретінде жауап алынуы мүмкін емес.

Аралық судья – бұрын сотталмаған, заңгерлік білімі бар, аралық сотта дауды шешу үшін, Қазақстан Республикасы әрекеттегі Заңнамасының

нормаларына сәйкес, келісілген тәртіпте тараптар сайлаған және тағайындаған, әрекет қабілеттілігі бар және құқыққа қабілетті тұлға.

Аралық соттың шешімдерін тағайындалған судья жеке өзі немесе қолданыстағы заңнама нормаларымен өзге тәртіп көзделмеген жағдайда осы Регламентке сәйкес құрылған сот құрамы шығарады. Төрағалық ететін судьяның даусы шешуші болып табылады.

Аралық тексеру тараптары – жасалған келісім мәнінен туындайтын нақты дау бойынша талапкер (талапкерлер) және жауапкер (жауапкерлер).

Аралық тексеруге қатысушылар – тараптардың немесе соттың келісімі бойынша аралық тексеруге тартылған тараптар, басы-қасында болған адамдар, куәгерлер, мамандар, сарапшылар, аудармашылар, өзге тұлғалар.

Сот құрамы – сайланған жеке-дара аралық судья немесе құрылған алқалық сот құрамы.

Тізімдік құрам – аралық судьялар ретінде сайланатын Аралық Сот судьяларының тізімі.

Құзыретті сот – тараптар арасында азаматтық-құқықтық қатынастардан туындайтын даулар туралы істерді азаматтық іс жүргізу заңнамасына сәйкес бірінші сатыда қарауға уәкілетті ҚР сот жүйесінің мекемесі.

Іскерлік айналым гұрыптары – қандай да бір құжатта тіркелген-тіркелмегеніне қарамастан, азаматтық-құқықтық шарттар саласында қалыптасқан және кеңінен қолданылатын мінез-құлық ережелері.

Аралық келісім – тараптар қол қойған, не болмаса осындай келісімді тіркеуді қамтамасыз ететін телетайп, телеграф бойынша немесе электронды немесе өзге де байланыс құралдарын қолданумен хаттар, хабарламалар алмасу жолымен жасалған тараптардың туындаған немесе туындауы мүмкін дауды аралық сот қарауына беру туралы шарт тараптарының жазбаша келісімі.

Аралық сот филиалы – оның тұрғылықты орнынан тыс орналасқан және оның барлық функцияларын немесе оның бір бөлігін, сонымен бірге өкілдік функциясын жүзеге асыратын оқшауландырылған бөлімше. Филиал заңды тұлға болып табылмайды және бекітілген ереже мен Аралық сот Реттемесінің негізінде әрекет етеді. Филиал басшысын заңды тұлға тағайындайды және оның сенімхаты негізінде әрекет етеді.

Аралық соттың жауапты хатшысы – әрекет қабілеті және құқық қабілеті бар, бұрын сотталмаған, қолданыстағы заңнама талаптарына сәйкес келетін, іс жүргізу, құжаттарды есепке алу және сақтау саласында арнайы танымға ие, арнайы немесе жоғары білімі бар, «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» тұрақты әрекет ететін Аралық сотында еңбек шарты негізінде жұмыс жасайтын және аралық сот хатшылығының қызметін басқаруды жүзеге асыратын тұлға.

Сот отырысының хатшысы - әрекет қабілеті және құқық қабілеті бар, бұрын сотталмаған, қолданыстағы заңнама талаптарына сәйкес келетін, құқық саласында арнайы танымға ие, арнайы немесе жоғары білімі бар, «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» тұрақты әрекет ететін Аралық сотында еңбек шарты негізінде жұмыс жасайтын және аралық сот қызметінен туындайтын жұмыстарды орындайтын тұлға.

Шарттағы аралық сот ескертпесі – болжамды немесе болашақ дауларды шешу тәртібін орнататын азаматтық шарттың жеке тармағы. Тараптары шартты жасау шартында-ақ кез-келген туындауы мүмкін шарттың белгілі бір аралық сот қарауына берілетіндігі туралы келісімге келеді.

Тіркеу алымы – Аралық Соттың бастапқы шығындарын жабу үшін талап арызын беру кезінде төленетін алым. Тәркеу алымы аралық алымды бұдан кейінгі төлеуде оның жалпы сомасына есептеледі. Тіркеу алымы қайтаруға жатпайды, сонымен бірге аралық алымды немесе оның бір бөлігін қайтарған жағдайларда да.

Шартты (келісім-шартты) жарамсыз деп тану аралық (төрелік) ес-кертпенің автоматты түрде жарамсыз болуына әкелмейді.

Аралық ескертпе

Аралық ескертпенің ұсынылатын мәтіні:

Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес аралық соттың қарауына жатпайтын және осыған орай құзыретті сотта қаралуға тиісті дауларды қоспағанда, осы Құжатпен байланысты барлық даулар «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» тұрақты әрекет ететін Аралық сотында, осы аралық келісімнің ажырамас бөлігі болып табылатын дауды қарау туралы өтінішті берген күні қолданыстағы редакциясында оның реттемесіне сәйкес, бір немесе бірнеше судьяның қарауына жатады.

«Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» Аралық сотының шешімі түпкілікті болып табылады. «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» Аралық сотының Регламент www.kazcourt.kz сайтында орналастырылған.

Аралық (төрелік) ескертпе «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» тұрақты әрекет ететін Аралық сотының Қазақстандық, Ресейлік және өзге төрелік институттары үшін бірыңғай болып табылады.

Тараптар қажеттілігіне қарай судьялардың саны мен жеке құрамы, іс бойынша отырыстардың өткізілетін жері және аралық тексеру тілі бойынша аралық келісімге толықтырулар енгізе алады, сонымен қатар келісім-шартқа, келісімге немесе шартқа қатысты материалдық құқықты көрсете алады.

Тарау 2: ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1 бап. Құзыреттілік

1. «Қазақстанның үлкен қазылар алқасы» тұрақты әрекет ететін Аралық соты (бұдан әрі мәтін бойынша – «Аралық сот») тәуелсіз, дербес, тұрақты әрекет ететін сот болып табылады және өз қызметін Қазақстан Республикасы Конституциясына, «Аралық соттар туралы» Қазақстан Республикасы 2004 жылғы 28 желтоқсандағы Заңының қолданыстағы редакциясына, Қазақстан Республикасының өзге де заңнамалық актілеріне, сонымен қатар

Қазақстан Республикасында бекітілген халықаралық шарттарға сәйкес жүзеге асырады.

2. Аралық соттың функциясы осы Регламентге, қолданыстағы заңнамаға сәйкес туындаған даулардың қарастырылуын ұйымдастыруды қамтамасыз ету болып табылады, бұл ретте нақты дауды қарастыру және ол бойынша шешім шығаруды тағайындалған, сайланған немесе құрылған сот құрамы жүзеге асырады.
3. Аралық сотқа тараптардың келісімі бойынша осы Реттеменің 8 тармағында тіке қарастырылған жағдайларды қоспағанда, Қазақстан Республикасы резиденті болып табылатын заңды және жеке тұлғалар, соның ішінде жеке кәсіпкерлердің арасындағы азаматтық-құқықтық шарттардан туындаған даулар берілуі мүмкін.
4. Аралық сот дауды аралық ескертпе, яғни тараптардың арасында туындаған немесе туындауы мүмкін дауды шешуге табыстау туралы жазбаша келісім болған жағдайда қарайды. Бұл келісім өзі бір бөлігі болып табылатын шарттың жарамдылығына қарамастан заңды күшке ие деп танылады. Тараптардың дауды Аралық сот қарауына (шешуіне) беру туралы келісім жасауы тараптардың осы Регламентпен, аралық тексеру басталғанға дейін талап арызды беретін сәтте қолданыстағы барлық толықтырулармен және өзгертулермен келісетіндігін білдіреді.
5. Талапкер Аралық сотқа талап арызын беріп, ал жауапкер талап арызға қатысты өз пікірін білдіріп, осы дауды Аралық сотта қарауға қарсылық білдірмеген жағдайда да дауды Аралық сот қарауына табыстау туралы келісім жасалған болып есептеледі.
6. Аралық сот құрамы өзіне шешуге берілген дауды қарауға өзінің өкілеттігінің (құзыретінің) бар немесе жоқ болуы туралы мәселені, соның ішінде, тараптардың бірі аралық келісімнің жарамсыздығы себебінен аралық тексеруге қарсылық білдірген жағдайда да, дербес шешіледі.
7. Егер Аралық сот құрамы өзінің құзыреті туралы мәселені қарауда Аралық соттың дауды қарауда өкілеттігі жоқтығы туралы шешім шығарса, онда Аралық сот істі мәні бойынша қарай алмайды.
8. Аралық соттың қарауына жатпайтын даулар:
 - мемлекеттің мүддесін қозғайтын;
 - мемлекеттік кәсіпорындардың мүддесін қозғайтын;
 - кәмелетке толмаған адамдардың, заңда белгіленген тәртіппен әрекетке қабілетсіз деп танылған адамдардың мүддесін қозғайтын;
 - аралық келісімнің қатысушылары болып табылмайтын тұлғалардың мүддесін қозғайтын;
 - даулы қарым-қатынастар табиғи монополиялар субъектілерінің, тауарлар мен қызметтер нарығында басым орын алатын субъектілердің қызметтерді көрсету, жұмыстарды орындау, тауарларды өндіру туралы шарттарынан туындайтын;

- Қазақстан Республикасының заңдарымен көзделген жағдайларды қоспағанда банкроттық немесе оңалту туралы істер бойынша туындайтын;
- мемлекет қаржыландыратын бағдарламалар мүддесі қозғалатын;
- мүліктік қатынастармен байланысы жоқ, өмір және денсаулыққа, жеке өміріне қол сұқпаушылыққа, жеке бас және отбасы құпиясына, адам атына қатысты құқыққа байланысты мүліктік емес жеке қатынастардан туындайтын даулар.

Тарау 3: ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ҚЫЗМЕТІ

2 бап. Судья, судьялар құрамы және бас тарту

1. Аралық судья болып қажетті білімге ие, жоғары білімі бар, жиырма бес жасқа толған және аралық судья міндеттерін орындауға келісім берген, тараптардан тәуелсіз және істің нәтижесіне мүддлі емес жеке тұлға сайлануы (тағайындалуы) мүмкін.
2. Дауды жеке-дара шешетін аралық судьяның жоғары заңгерлік білімі және заңгерлік мамандығы бойынша кем дегенде екі жыл жұмыс өтілі болуға тиіс. Дауды алқалы түрде шешкен жағдайда аралық сот құрамының төрағасының жоғары заңгерлік білімі болуға тиіс.
3. Аралық судьялыққа кандидаттарға қойылатын талаптарды тараптар тікелей сот құрамын түзу кезінде анықтайды немесе тұрақты жұмыс істейтін аралық соттардағы ережелермен (регламентелермен) анықталады.
4. Аралық судья бола алмайтын тұлғалар:
 - 1) Қазақстан Республикасының заңнамасында орнатылған тәртіппен құзыретті соттың судьясы болып сайланған немесе тағайындалған тұлға;
 - 2) заңда белгіленген тәртіппен сот әрекетке қабілетсіз немесе әрекет қабілеті шектеулі деп таныған тұлға;
 - 3) соттылығы алынбаған немесе өтелмеген, не қылмыс жасады деп айып тағылған тұлға;
 - 4) мемлекеттік қызметкер, Қазақстан Республикасы Парламентінің депутаты, өз қызметін тұрақты немесе мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен ақысы төленетін, жұмыстан босатылған негізде жүзеге асыратын Мәслихат депутаты және әскери қызметкер.
5. Аралық сот қарауына берілген қандай да бір істі қарауға қатысты Аралық сот қатысатын судьялар құрамы бойынша шектеу қоймайды, бірақ Аралық сот Төрағасы немесе оның орынбасары белгілі бір судьяның қолы босамауы, оның денсаулығын сақтау мен тынығуы немесе сол судьяның жаңа тексеруі бірінші тексеруіне себеп-салдарлық тұрғыдан тәуелді болатын сот тексеруіне қатысуы қағидаларына сүйене отырып, нақты судьяға қатысты шектеу енгізуге құқылы.

6. Судья Регламент немесе «Аралық соттар туралы» Заң талаптарына сәйкес келмеген жағдайда – тараптар кез-келген судьядан бас тарту туралы мәлімдей алады.
- 1) Қандай да бір жеке тұлғаға оны аралық судья етіп сайлау (тағайындау) мүмкіндігіне байланысты жүгінген жағдайда, аталған адам реттемеге сәйкес одан бас тарту үшін негіздеме болып табылатын мән-жайлардың бар екендігі туралы хабарлауға тиіс. Егер көрсетілген мән-жайлар аралық сотта істі қарау кезінде туындаған жағдайла, судья бұл туралы тараптарға дереу хабарлауға және өздігінен бас тартатынын мәлімдеуге тиіс.
 - 2) Тарап, егер бас тарту үшін негіз болып табылатын мән-жайлар оған осы аралық судьяны өзі сайлағаннан кейін белгілі болған жағдайда ғана, осы реттемеге сәйкес өзі сайлаған аралық судьядан бас тартатынын мәлімдей алады.
 - 3) Судьяның бас тарту рәсімі Тұрақты әрекет ететін Аралық соттың реттемесімен белгіленді.
 - 4) Егер тарапқа аралық сот құрамы түзілгені немесе судьядан бас тартуға негіздеменің бар болуы туралы белгіленген жағдайда, Судьяның бас тарту туралы жазбаша дәлелденген өтінішті бес күн ішінде беруге тиіс.
 - 5) Егер бас тарту туралы мәлімделген аралық судья өздігінен бас тартпаса немесе басқа тарап судьядан бас тартумен келіспесе, онда Аралық соттың құрамына кіретін судьялар судьядан бас тарту туралы мәселені тараптың жазбаша дәлелденген өтініші алынған сәттен бастап он күн мерзімде шешеді.
 - 6) Дауды жеке дара қарайтын судьядан бас тарту туралы мәселені сол судья шешеді.

3 бап. Аралық сот құрылымы

1. Аралық сот құрамына мыналар кіреді: Сот Төрағасы, Сот Төрағасының орынбасары, судьялар.
2. Аралық сот Төрағасы «Халықаралық құқықтық реформаларға жәрдемдесу форумы» Заңды тұлғалар қауымдастығы Президентінің шешімімен тағайындалады.
3. Орынбасар, судьялар, Аралық сот Жауапты хатшысы және хатшылары – сәйкес Аралық сот Төрағасының ұсынысы бойынша Қауымдастық Президенті тағайындайды.

4 бап. Аралық Сот лауазымды тұлғаларының өкілеттіктері

1. Аралық сот Төрағасы Аралық соттың қызметін басқару мен үйлестіруді, Регламентнің сақталуын бақылауды жүзеге асырады және мынадай құқықтарға ие:
 - 1) мемлекеттік органдармен, заңды және жеке тұлғалармен арақатынаста Аралық сотты таныту;
 - 2) нақты іс бойынша аралық алым мөлшері, төлеу тәртібі мен мерзімдерін өзгерту туралы мәселелерді шешу;
 - 3) Аралық соттың шешімдерінің, ұйғарымдары мен басқа да құжаттар көшірмелерін растау;
 - 4) осы Регламентінде көзделген басқа да функцияларды орындау.
 - 5) Аралық сот Төрағасы өзі аралық судья болып тағайындалған істі жүргізу кезінде өз міндеттерін орындауға құқығы жоқ.
2. Төраға орынбасары Төраға болмаған жағдайда немесе өзге де жағдайларда Аралық сот Төрағасының функцияларын атқарады.
3. Аралық соттың Жауапты хатшысы хатшылық қызметіне басшылықты жүзеге асырады, Аралық сот қызметімен байланысты құжаттарды есепке алу мен сақтауды жүргізеді және функционалдық міндеттерімен, еңбек шартының талаптарымен көзделген сот жұмысын қамтамасыз ету бойынша басқа да міндеттерді атқарады, Консультациялық қызметке меңгерушілік етеді.
4. Аралық сот хатшысы нақты іс бойынша іс жүргізуді ұйымдастырады, сондай-ақ функционалдық міндеттерімен, еңбек шартының талаптарымен көзделген сот жұмысын қамтамасыз ету бойынша басқа да міндеттерді атқарады.

5 бап. Соттың орналасқан жері және тыңдаулар өткізілетін орын

1. Аралық соттың орналасқан жері және тыңдаулар өткізілетін орын тұрақты әрекет ететін Аралық сот реттемесіне сәйкес анықталады.
2. Аралық тексеруді қарау орнын және оны анықтау тәртібін істің барлық мән-жайларын ескере отырып Аралық сот құрамы анықтайды.

6 бап. Құпиялылық

1. Төраға, Төраға Орынбасары, Судьялар, Аралық сот қызметкерлері тараптардың немесе олардың құқылы мирасқорларының келісімінсіз Аралық сот қарайтын және шешетін даулар туралы өздеріне белгілі ақпаратты жарияламауға міндетті.
2. Аралық дауды қарау нәтижелері бойынша шешімдер мен актілерді жариялау осы баптың 1 тармағы ережесі бойынша реттеледі.

7 бап. Аралық істі қарау тілі

1. Аралық соттарда іс жүргізу қазақ тілінде жүреді, ал қажет болған жағдайда тараптардың келісуі бойынша қазақ тілімен тең дәрежеде орыс және басқа тілдер қолданылады.
2. Тараптар аралық істі қарау тілі туралы келісімге қол жеткізбеген жағдайда, аралық сотта істі қарау тілін Аралық сот белгілейді.
3. Тараптар Аралық сотқа құжаттар мен өзге де материалдардың іс жүргізу тіліндегі аудармасын ұсынуға міндетті.

8 бап. Дәлелдерді ұсыну және зерттеу тәртібі

1. Әрбір тарап өз талаптары мен қарсылықтарының негіздемесі ретінде сілтеме жасайтын жағдайларды дәлелдеуге тиіс. Аралық сот ұсынылған дәлелдерді жеткіліксіз деп санайтын болса, тараптарға қосымша дәлелдер келтіруді ұсынуға құқылы.
2. Сот құрамы (судья) өз бастамасы бойынша немесе тараптардың қайсы бірінің өтініші бойынша құжаттың түпнұсқасын (телнұсқасын), ұсынылатын құжаттың нотариалды түрде расталған көшірмесін немесе шетелде берілген құжаттың заңдастырылуын талап етуге құқылы.
3. Аралық сот іске қатысты дәлелдерді тікелей зерттеуге міндетті.
4. Жазбаша дәлелдерді қоспағанда құжаттар келісім-шарт тілінде немесе тараптар өзара хат-хабар алмасқан тілде орыс тіліне міндетті түрде аудармамен бірге ұсынылады.

9 бап. Істі қарау мерзімі

1. Аралық сот істі қарауды мүмкіндігінше Аралық сот құрамы құрылған (Судья тағайындалған) күннен бастап 30 күнтізбелік күннен аспайтын мерзімде аяқтау үшін шара қолданады.
2. Ерекше жағдайларда бұл мерзім Аралық сот Төрағасының шешімі бойынша немесе тараптардың келісі бойынша ұзартылуы мүмкін.

10 бап. Құжаттарды (хабарламаларды, хабарландыруларды, шақыртуды) жолдау және табыстау

1. Аралық сот тараптардың бірінің (немесе тараптардың) қолында құжаттарды жолдау немесе айырбастау туралы растау болған жағдайда тараптарға іс құжаттарын жолдамайды, өзге жағдайда Аралық сотқа тараптардың бірі ұсынған құжаттарды Аралық сот соттың істі қарауы басталғанға дейін басқа тарапқа табыстауы тиіс.
2. Құжаттар тараптар көрсеткен мекен-жайлар бойынша жолданады. Тараптар Аралық сотқа бұрын көрсеткен мекен-жайлардың өзгергені жайлы бірден хабарлауға міндетті.
3. Талап арыздар, талап арыздарға пікірлер «қарсылықтар), шешімдер, Аралық сот қаулылары мен анықтамалары тараптарға табы-

- сталады, не тапсырыс хат арқылы жолданады, не өзге түрде жолданады.
4. Өзге құжаттар, сонымен хаттар хабарламалар, хабарландырудар, шақыртулар телеграф, телетайп, факсимильді байланыс, тараптар көрсеткен номерлерге ұялы байланыс ператорлары арқылы (SMS), сондай-ақ электронды пошта арқылы жолдануы мүмкін.
 5. Жоғарыда көрсетілген құжаттардың кез-келгені тең дәрежеде қолхат ала отырып қолма-қол табысталуы немесе берілуі мүмкін.
 6. Егер тараптар өзге жағы туралы келіспеген болса, кез-келген жазбаша хабарлама тарапқа қолма-қол, тұрақты тұратын жері бойынша, пошталық немесе заңды мекен-жайы бойынша жеткізілген жағдайда алынған болып есептеледі. Осының барлығы ресми органдардан ақылға қонымды жолмен мәлімет алу жолымен мәлімет алу арқылы анықталмаған жағдайда, жазбаша хабарлама тараптың соңғы белгілі болған орналасқан жері бойынша заңды мекен-жайы бойынша (тараптардың бірінің), тұрғылықты жері бойынша, тараптың заңды немесе пошталық мекен-жайы бойынша тапсырыс хатпен немесе кез-келген өзге түрде жолданған жағдайда алынды деп есептеледі.
 7. Дауады қарастыру кезінде тараптардың Аралық сот отырысының уақыты мен орны туралы мынадай хабарламасы тиісті түрде берілген болып есептеледі: Республикалық, облыстық немесе аудандық маңызы бар газеттердің біріне жариялау, сонымен қатар БАҚ-та Аралық сот отырысына дейін кем дегенде 7 (жеті) күн бұрын жүгіртпе жол арқылы визуалды хабарландыру беру.

11 бап. Іс жүргізу мерзімдерін есептеу

1. Іс жүргізу әрекеттері осы Регламентінде белгіленген мерзімде жасалады. Әс жүргізу әекетін дасау мерзімі осы Регламентінде орнатылмаған жағдайда, Аралық сот құрамын құрғанға дейін бұл мерзімді Аралық сот Төрағасы, ал құрылғаннан кейін Аралық сот құрамы белгілейді.
2. Осы Регламент бойынша мерзімдерді есептеу мақсатында осы мерзім хабарламаны, хабарландыруды, хабарды немесе ұсынысты алған күннен кейінгі келесі күннен басталады. Осы мерзімнің соңғы күні адресаттың коммерциялық кәсіпорны орналасқан жердегі немесе тұрғылықты жеріндегі ресми мереке немесе жұмыс жасамайтын күнге сәйкес келген жағдайда бұл мерзім ең жақын жұмыс күніне дейін ұзартылады. Осы мерзім ішінде орын алатын ресми мерекелер немесе жұмыс жасамайтын күндер оны есептейтін кезде алынып тасталмайды.
3. Іс жүргізу әрекеттерін жасау мерзімдері нақты күнтізбелік күнмен белгіленіп, сөзсіз орын алуға тиіс оқиғаны немесе уақыт кезеңін көрсетеді. Соңғы жағдайда бұндай іс-әрекет бүкіл кезең бойында жасалуы мүмкін.

4. Қайсы бір кезеңмен белгіленетін мерзім тиісті күнтізбелік күн немесе оның басталуын белгілейтін орын алған күннің ертеңінен басталады және белгіленген кезеңнің соңғы күні аяқталады. Белгіленген кезеңнің соңғы күні іс жүргізу әрекеттер жасалуға тиісті елдегі жұмыс жасамайтын күнге сәйкес келген жағдайда оның аяқталу күні болып келесі жұмыс күні есептеледі.
5. Қажет болған жағдайда нақты іс бойыншаосы Регламентмен белгіленген кез-келген іс ждүргішу мерзімдерін ұзарту құқығына Аралық сот Төрағасы, сонымен қатар құрылғаннан кейін Аралық сот құрамы ие болады.

12 бап. Қолданылатын құқық

1. Аралық сот ісукрлэк айналым ғұрыптарын ескере отырып, Қазақстан Республикасы Конституциясы нормаларына, Қазақстан Республикасының заңнамалық және өзге де нормативтік құқықтық актілеріне, халықаралық шарттарына сәйкес дауларды шешеді; тараптардың қатынастары құқық нормаларымен немесе тараптардың келісімімен тікелей реттелмеген болса және осындай қатынастарға қатысты қолданылатын іскерлік айналым дәстүрлері болмаған жағдайда Аралық сот ұқсас қатынастарды реттейтін құқық нормаларын қолданады, ал мұндай нормалар болмаған жағдайда дауларды заңдардың жалпы бастамалары мен мағыналарына, өзге нормативтік құқықтық актілерге орай шешеді.
2. Осы Регламентінде көзделмеген барлық мәселелер мен жағдайлар қолданыстағы заңнамамен реттеледі.

13 бап. Осы Регламентге сілтеме жасау құқығынан бас тарту

1. Кез-келген тарап осы Регламентнің қандай да бір ұсынысы немесе талабы сақталмағанын біле отырып, сонда да осындай сақтамауды дереу мәлімдеместен, соттың істі қарауына қатысуын жалғастыра берсе, өзінің қарсылық жасау құқығынан бас тартқан боп есептеледі.

Тарау 4: АРАЛЫҚ ТЕКСЕРУ АРАЛЫҚ ТЕКСЕРУДІҢ БАСТАЛУЫ

14 бап. Талап арыз және талап арызға пікір

1. Талапкер өз талаптарын талап арызда баяндайды, ол Аралық сотқа жазбаша түрде беріледі. Талап арыздың көшірмесі жауапкерге беріледі.
2. Талап арызда мыналар көрсетілуге тиіс:
 - 1) талап арыздың берілген күні;

- 2) тараптардың атауы, олардың тұрғылықты жері, ЖСН, электронды пошта мекен-жайы, ұялы телефон номерлері немесе, егер тараптар заңды тұлғалар болып табылса, олардың орналасқан жері, банк реквизиттері, БСН, электронды пошта мекен-жайы, өкілдерінің ұялы телефон номерлері;
 - 3) Аралық сотқа жүгіну негіздемесі;
 - 4) талапкердің талаптары;
 - 5) талапкер өзінің талаптарын негіздеген мән-жайлар;
 - 6) талапкердің талаптарын растайтын дәлелдер;
 - 7) талап бағалануға жатса, талап қоюдық бағасы;
 - 8) талап арызға қоса берілетін құжаттар мен өзге де материалдардың тізбесі.
3. Талап арызға талапкер немесе оның өкілі қол қоюға тиіс. Талап арызға талапкердің өкілі қол қойған жағдайда, талап арызға өкілдің өкілеттіктерін куәландыратын сенімхат немесе өзге де құжат қоса тіркелуге тиіс.
 4. Аралық сотта істі қарау ережелерінде талап арыздың мазмұнына қосымша талаптар көзделуі мүмкін.
 5. Жауапкер талапкерге және Аралық сотқа өзінің талап қоюға қарсылықтарын баяндай отырып, талап арызға пікір беруге құқылы. Талапкерге және аралық сотқа аралық сотта іс қарау ережелерінде көзделген тәртіпте және мерзімде талап арызға пікір беріледі.
 6. Егер аралық сотта істі қарау ережелерінде талап арызға пікір беру мерзімі анықталмаса, онда аталмыш пікір Аралық соттың бірінші отырысына дейін кем дегенде он күн бұрын беріледі.
 7. Аралық сотта істі қарау барысында өзінің талап арыздарын немесе талап қоюға білдірген қарсылықтарын өзгертуге немесе толықтыруға құқылы.

15 бап. Талап арызға тіркелетін құжаттар

Талап арызға мыналар тіркеледі:

1. жауапкерлер мен үшінші тұлғалар санына қарай талап арыздың көшірмелері;
2. аралық алымның төленгенін растайтын құжат;
3. өкілдің өкілеттігін куәландыратын сенімхат немесе өзге де куәландырылған құжат;
4. талапкер өз талаптарын негіздейтін мән-жайларды растайтын құжаттар және өзге де материалдар, егер оларда болмаса, жауапкерлер мен үшінші тұлғаларға арналған осы құжаттардың көшірмелері;
5. егер олар талап арызда баяндалмаса, талапкердің мерзімді кейінге қалдыру, ұзарту, аралық шығындарды төлеуден босату немесе олардың мөлшерін азайту туралы, талап қоюды қамтамасыз ету, дәлелдерді талап ету туралы өтініші және басқалары.
6. дауды Аралық сот шешіміне табыстау туралы келісімді қамтитын құжаттың түпнұсқасы.

7. өндірілетін немесе дауланатын соманы есептеу.

16 бап. Талап арыз бағасы

1. талап арыз бағасы төмендегідей анықталады:

- ақшалай соманы өндіру туралы талап арызда – өндірілетін сомамен;
 - мүлікті талап ету туралы талап арызда - талап етілетін мүлік құнымен;
 - кепілдік мәніне талап етуге жүігу туралы талап арызда – кепілдің мәнінің құнымен;
 - белгілі бір әрекет немесе әрекетсіздік туралы талап арызда – талапкердің мүліктік мүддесі туралы қолда бар деректер негізінде;
 - өзге талап арыздарда – Аралық сот қарауымен
2. Бірнеше талаптан тұратын талап арызда әрбір талаптың сомасы жеке анықталуға тиіс, ал талап арыз бағасы барлық талаптардың жалпы сомасымен айқындалады.
3. Әрбір келісім-шарт (шарт) бойынша талап арыз жеке көрсетіледі.
4. Егер тараптар өзге жағын келісіп қоймаса, Сот құрамы бір іс жүргізуге бірдей тұлғалар қатысатын біртектес бірнеше істі біріктіруге құқылы.

17 бап. Дауды шешумен байланысты шығындар Аралық сот алымдары

1. Аралық сотта даулы шешумен байланысты шығындарға мыналар кіреді:
- 1) Аралық судьялар қаламақысы;
 - 2) Аралық тексеруге қатысуға байланысты аралық судьялар келтірілген шығында, сонымен бірге дауды қарау орнына бару, тұру және тамақтануды төлеуге шығындар;
 - 3) Сарапшыларға, мамандарға және аудармашыларға төлеуге жататын сомалар;
 - 4) Жазбаша және заттай дәлелдерді табылған жерінде зерттеп тексерумен байланысты Аралық соттардың шекен шығындары;
 - 5) Куәгерлер шеккен шығындар;
 - 6) Аралық сот шешімі пайдасына өткен тараптың өкіл қызметін төлеуге шығындары;
 - 7) Аралық сотта істі қарауды ұйымдастырушылық және материалдық қамтамасыз етуге шығындар.
2. Құрамына әкімшілік шығындар мен аралық судьялар қаламақылар ғана кіретін Аралық алымның есептелуі осы Регламентте №1 Қосымшаға сәйкес жүзеге асырылады.
3. Аралық алым Талап арыз берілген кезінде немесе Талап арызды беру

кезінде Аралық алым көлемі белгісіз болған жағдайда төленеді. Сонымен қатар Аралық алымның толық төленбеген жағдайда Аралық алым Талап арызын Аралық сот хатшылығында тіркелген сәттен бастап 5 (Бес) жұмыс күні бойында төленеді.

4. Тіркеу алымы – талап арызын қабылдау кезінде Аралық тексеруді бастамалаушыдан Аралық сот алатын шартты бірлікпен берілетін көлем, істі сот «судьялар) құрамын сайлағанға (тағайындағанға) дейін өарауға даярлаумен байланысты шығындар болып табылады.
5. Талапкер аралық алым сомасынан 50% алдын-ала жарна берген жағдайда аралық алымды кезең-кезеңмен төлеу туралы өтініш юберуге құқылы. Аралық алымның қалған бөлігі Аралық сот белгілеген мерзімде төленеді.
6. Тараптардың келісуі бойынша, аралық алымды екі тарап төлеуі мүмкін. Сот шешімі аралық алым 100% төленгеннен кейін ғана жарияланады.
7. Егер талапкер сот құрамы түзңлгенге дейін талап арызын қайтару туралы өтініш берсе, онда оған аралық алымның 50 %-ы қайтарылады.
8. Тіркеу және Аралық алым Қазақстан Республикасының ұлттық валютасы – теңгемен төленеді.

18 бап. Талап арызды қозғалыссыз қалдыру

1. Талап арыз осы Регламент талаптарына сәйкес келмеген жағдайда тағайындалған судья талап арыз тіркелген күннен бастап он күн ішінде талап арызды қозғалыссыз қалдыру туралы ұйғарым шығарып, нонда кемшіліктерді көрсетеді және оларды жою мерзімін белгілейді. Талап арызды қозғалыссыз қалдыру туралы ұйғарым талапкерге жолданады немесе табысталады. Кемшіліктерді жою мерзімін Аралық сот белгілейді.
2. Егер талапкер белгіленген мерзімде ұйғарымда көрсетілген талаптарды орындаса, Аралық сот іс бойынша іс жүргізуді қозғау туралы ұйғарым шығарады. Бұл жағдайда тіліп арыз сотқа бастапқы ұсынылған күні берілген болып есептеледі. Керісінше жағдайда өтініш берілмеген болып есептеліп, Аралық сот ұйғарымымен талапкерге қайтарылады.

19 бап. Талап арызды қайтару

1. Аралық сот мына жағдайларда талап арызды қайтарады:
 - 1) тараптар арасында аралық келісім немесе ескертпе болмаса;
 - 2) аралық келісім қатысушылары болып табылмайтын үшінші тұлғалардың мүдделері қозғалса;
 - 3) талап арыз аралық келісімде көзделмеген Аралық сотқа берілсе;
 - 4) талап арызға қол қоюға немесе оны беруге өкілеттігі жоқ тұлға оған қол қойса немесе оны берсе;

5) талапкер талар арызды қайтару туралы өтініш берсе;

- б) осы немесе басқа аралық соттың іс жүргізуінде сол тараптар арасындағы дау бойынша, сол нысана туралы және сол негіздер бойынша іс болса.
2. Арыздың қайтарылуы талапкердің сол жауапкерге, сол нысана туралы және сол негіздер бойынша талаппен аралық сотқа қайта жүгінуіне кедергі келтірмейді.

20 бап. Қарсы талап қою және қасы талаптарды есепке алу

1. Жауапкер қарсы талап пен талапкердің талаптары арасында өзара байланыс болған жағдайда, сонымен қатар қарсы талап арызды Аралық сот аралық келісімге сәйкес қарастыра алатын жағдайда талапкерге қарсы талап арыз беруге құқылы.
2. Қарсы талап арыз аралық сот оның мәні бойынша шешім қабылданғанға дейін сот тексеру барысында берілуі мүмкін.
3. Қарсы талап арызды қоюға бастапқы талап арызды беруге қатысты қолданылатын ережелер қолданылады, атап айтқанда қарсы талап арыз осы Регламенттің 14-18 баптарының талаптарын қанағаттандыруға тиіс. Қарсы талап арызды іс жүргізуге қабылдау, қозғалыссыз қалдыру, қайтару туралы мәселені Аралық сот шешеді. Тексеру барысында қарсы талап арызды беру Аралық сот құрамындағы өзгерістерге алып келмейді.
4. Талапкер осы Регламентінде көзделген тәртіппен және мерзімде қарсы талап арызға қарсылық білдіруге құқылы.
5. Аралық сот ақрсы талап арыз беруді мақсатсыз деп танып, оны қабылдаудан бас тартуға құқылы. Бұл жағдайда талап арызы Аралық сотқа әдеттегі тәртіппен берілуі мүмкін.

Тарау 5. ІСТІ ҚАРАУҒА ДАЯРЛАУ

21 бап. Аралық соттың істі қарауын қозғау

1. Егер талап етушінің берген талап ету арызы нағыз Регламентпен қойылған барлық талаптары сақталса, Аралық сот, талап ету арызын қабылдап, аралық істі қозғау туралы анықтама шығарады және өзінің Регламентіне сәйкес оның күні, уақыты және өткізілетін орны туралы тараптарды хабардар етеді. Анықтамада сот өндірісінің тілі, іске қатысатын тұлғалар мен жасалуы керек әрекеттер және оларды іске асыру мерзімі көрсетіледі. Сонымен қатар тараптарға тараптармен таңдау жасалған аралық (тар) соты(тары) көрсетілген өтініш және аралық істің қаралу орны туралы ұсыныс жасау ұсынылады.
2. Аралық сот тарап арыз берушінің талаптарын негіздейтін талап арыздың көшірмесін және оған қоса берілген құжаттарды жауапкерге

жібереді немесе табыстайды, және белгіленген мерзімде талап арызға жазбаша пікір (қарсылық) және талап арызға өзінің пікірін (қарсылығын) негіздейтін дәлелді жіберуді ұсынады.

3. Жауапкердің қарсылық білдіруін ұсынбау дауды қарастыруға кедергі бола алмайды.

22 бап. Жауапкерге хабарлама

1. Аралық сот жауапкерге талап арыздың берілгені туралы хабарлайды және оған талап арыз көшірмесін, және оған қоса берілген құжаттар болған жағдайда оларды қоса жібереді.
2. Бір мезгілде Аралық сот жауапкерге Аралық соттың алғашқы отырысына дейін 3 (үш) күн бұрын мерзімде сәйкес дәлелдерді қоса келтіріп, оған білдіретін өзінің қарсылығын және/немесе жазбаша түсініктемесін мазмұндап, талап арызға пікір (қарсылық) жіберуді ұсынады. Жауапкердің қарсылық білдіруін ұсынбау талап ету арыз талаптарын мойындау ретінде қарастырылмайды.

23 бап. Дауды қарау кезіндегі аралық судьялар саны

1. Тараптар аралық сот санын анықтауға құқылы, олардың саны 1 ден 7 дейін болуы мүмкін және ол тақ сан болу керек.
2. Аралық сот құрамын аралық соттын (аралық соттарды) таңдау (тағайындау) жолымен жүзеге асырылады.
3. Әр тарап іс қозғау туралы анықтамамен белгіленген мерзімде, таңдаған аралық(тар) сотын(тарын) көрсетіп (сот құрамы санына байланысты), Аралық сотқа жазбаша өтініш беру жолымен таңдайды. Аралық істі қарауда Аралық сот төрағасы немесе оның тапсырмасымен басқа аралық сот Төрағалық етуші (сот құрамының тақ мүшесі) болып табылады. Егер тараптар немесе тараптың бір жағы іс қозғау және оны өндіріске қабылдау туралы анықтамамен белгіленген мерзімде аралық сотты таңдамаған болса, онда ол Аралық сот төрағасымен немесе оның тапсырмасы бойынша басқа аралық сотпен қарастырылады.
4. Аралық сот (соттар) құрамы аралық істі қарауды тағайындау туралы анықтамамен белгіленеді.

24 бап. Істі қарауды даярлау

1. Аралық сот істің дайындық күйін тексереді, атап айтқанда тараптардан жазбаша түсініктеме, дәлел және басқа қосымша құжаттарды талап етеді.
2. Егер істі дайындау бойынша қосымша шаралар, немесе қамтамасыз ету шаралары қабылданса, онда осы қосымша шаралар жүзеге асырылуы керек аралықтағы мерзім тағайындалады.

25 бап. Тараптарға істі тыңдау туралы хабарлау

1. Істің ауысша тыңдалуы болатын күні, уақыты және өтетін орны туралы тараптар белгіленген Регламентге сәйкес шақыру қағазымен (хабарламамен) хабарланады.
2. Келесі тыңдауларды өткізу қажеттілігі туындаған кезде олардың өтетін уақыты нақты жағдайлар ескеріліп Аралық сотпен белгіленеді.

Тарау 6. ІСТІ ҚАРАУ

26 бап. Істі тыңдауды жүргізу

1. Ұсынылатын дәлел негізінде тараптардың өз бағыттарын баяндау үшін және ауызша жарыссөз өткізу үшін істің ауызша тыңдалуы жүзеге асырылады.
2. Тыңдау тараптардың таңдауына сай ашық немесе жабық сот отырысында өткізіледі. Аралық сот рұқсатымен және тараптардың келісуімен тыңдауға сот ісін қарауға қатыспайтын тұлғалар қатыса алады.

27 бап. Тараптардың Аралық сот отырысына қатысуы

1. Әр тарапқа өз бағытын баяндау үшін және өз құқығын және көзқарасын қорғау үшін бірдей жарысу мүмкіндігі берілуі қажет.
2. Егер тараптар басқадай келісімге келмесе, онда аралық істі қарау тараптардың немесе олардың өкілдерінің қатысуымен Аралық сот отырысында қарастырылады.
3. Өкіл құзыры Қазақстан Республикасы азаматтық іс жүргізу заңымен қарастырылған талаптарды сақтап, рәсімделуі керек.
4. Тараптарға Аралық сот отырысы өтетін орын және уақыт туралы хабарлама алдын ала және тиісті түрде табысталуы керек. Аралық сот отырысы өтетін орын және уақыт туралы тиісті түрде хабарланған тараптардың біреуінің немесе олардың өкілдерінің сот отырысына келмеуі аралық істі қарау үшін және аралық сотпен шешім қабылдау үшін кедергі болып табылмайды.
5. Егер тараптар басқадай келісімге келмесе, онда аралық сотқа тараптардың біреуімен берілген құжаттардың, материалдардың және ақпараттың көшірмелері Аралық сотпен басқа тарапқа берілуі керек.
6. Аралық сот шешім қабылдау барысында негізге алынатын сараптамалық қорытында Аралық сотпен тараптарға берілуі керек.
7. Егер тараптар басқа туралы келіспесе, онда Аралық сот құрамы істі жабық отырыста қарастырады.
8. Сот ісін қарастыру кезінде тараптардың немесе оның құзырлы өкілінің әдепсіз әрекеті кезінде Аралық сот тарапты немесе оның

өкілін сот отырысынан қууға құқы бар, ол туралы жеке анықтама шығарылады.

28 бап. Тараптардың құқықтары

Аралық істі қарастыруға қатысатын тараптар:

- 1) Іс материалымен танысуға, олардан үзінді жазуға және көшірме жасауға;
- 2) Дәлел ұсынуға, куәгерлерді және мамандарды тартуға;
- 3) Өтініш жасауға, аралық сотқа наразылық білдіруге;
- 4) Іске қатыстыларға сұрақ қоюға, ауызша және жазбаша түсініктемелер беруге;
- 5) Іс жүргізу барысында туындаған барлық сұрақтар бойынша өз пікірін білдіруге;
- 6) Қолдаухатқа және басқа тараптың болжамдарына қарсылық білдіруге;
- 7) Аралық сот отырысының хаттамасымен танысуға және ол бойына жазбаша ескерту жасауға;
- 8) Аралық сот шешімін мәжбүрлі орындау туралы құзырлы сот алдында қолдаухат жасауға;
- 9) Заңмен белгіленген жағдайда Аралық сот шешімін бұзу туралы шағым жасауға құқылы.

29 бап. Құжаттарды беру

1. Аралық сот бір жақпен ұсынылатын барлық құжаттарды басқа тарапта олар болмаған жағдайда және олар тарапынан сәйкес өтініш жасалғаннан кейін олар Аралық сотпен ұсынылуы қажет.
2. Тараптарға, сондай-ақ сарапшылардың кез-келген қорытындысы немесе Аралық сот шешімі негізделуі мүмкін дәлелдік мәні бар басқа да құжаттар ұсынылуы қажет.

30 бап. Қамсыздандыру шараларын ұсынуға құзырлы соттың жәрдемдесуі

1. Егер тараптар басқа туралы келісімге келмесе, онда Аралық сот кез-келген тарап өтініші бойынша қандай да болмасын тараппен дау затына қатысты қамтамасыз ету шараларын қабылдау туралы өкім ете алады, ол туралы анықтама шағарады.
2. Талап арызбен шыққан тарап, ҚР «Аралық соттар туралы» Заңының 32 бабына және ҚР АІЖК 158 бабына сәйкес талап арызды Аралық сотта қарастырылатын талап арызды оған қатысты қамтамасыз ету шаралары қабылдануы мүмкін аралық істі қарау

жүзеге асырылатын мекен жай немесе мүлік орналасқан орын бойынша қамтамасыз ету туралы өтінішпен құзырлы сотқа жүгінуге құқылы.

3. Талап арызды Аралық сотта қарастырылатын талап арызды оған қатысты қамтамасыз ету шаралары қабылдануы мүмкін аралық істі қарау жүзеге асырылатын мекен жай немесе мүлік орналасқан орын бойынша қамтамасыз ету туралы өтініш тараппен құзырлы сотқа беріледі.
4. Аралық сотта қарастырылатын талап арызды қамтамасыз ету туралы өтінішті құзырлы сотпен қарау және онымен талап арызды қамтамасыз ету туралы немесе оны қамтамасыз етуді кері қайтару туралы анықтама шығару Қазақстан Республикасының қолданыстағы азаматтық іс жүргізу заңымен белгіленген тәртіпте жүзеге асырылады.

31 бап. Жазбаша материалдар негізінде істі қарау

1. Тараптар ауызша таңдауды өткізбей-ақ, тек жазбаша материалдар негізінде дауды шешу туралы келісімге келе алады.
2. Егер мәні бойынша дауды шешу үшін ұсынылған материалдар жеткіліксіз болса, онда Аралық сот ауызша тыңдауды тағайындауға құқылы.

32 бап. Талап арыздарының өзгертулері, толықтырулары немесе қуыным бойынша қарсылықтар

Кез-келген тарап істің ауызша тыңдалуы аяқталғанға дейін өзінің талап арызын өзгерте немесе толықтыра немесе талап арыз бойынша қарсылық білдіре алады.

33 бап. Дәлелдер

1. Тараптардың әрқайсысы өзінің талаптарына және қарсылығын негізге алып сілтеме жасайтын барлық жағдайларды дәлелдеуі тиіс.
2. Егер ұсынылған дәлелдерді жеткіліксіз деп есептесе, Аралық сот, тараптардан қосымша дәлелдерді ұсынуын талап етуге құқылы.
3. Анықтамада көрсетілген мерзімге тараптардың дәлелдерді ұсынбауы сот құрамына істі қарауды одан әрі жалғастыруға және қолда бар дәлелдер негізінде шешім шығаруға кедергі келтірмейді.
4. Істерді қараған кезде сот іс бойынша дәлелдерді тікелей зерттеу керек: жазбаша дәлелдермен танысу; заттай дәлелдерді қарау; іске қатысы бар тұлғалардың түсініктемелерін; куәлар түсінігін және сарапшылар қорытындысын тыңдау. Дәлелдерді зерттеу тәртібі және әдісі Аралық сотпен белгіленеді.
5. Аралық сот дәлелдемелерді дәлелдемелер ісінде бар жан-жақты,

толық, әділ және тікелей зерттеуге негізделген өзінің ішкі сенімі бойынша бағалайды.

6. Аралық сот әрбір дәлелдің жеке алғандағы, сондай-ақ жалпы алғанда жеткіліктілігі және дәлелдердің өзара байланысының бір-біріне қатыстылығын, іске жарайтындылығын, анықтылығын және маңызын анықтайды. Сот үшін ешбір дәлелдің алдын-ала белгіленген күші жоқ.

34 бап. Сараптаманы тағайындау және өткізу

1. Аралық сот өзінің ерікті бастамасымен немесе кез-келген тараптың қолдаухаты бойынша арнайы тануды талап ететін, дауды шешу кезінде туындайтын сұрақты түсіндіру үшін сараптама тағайындауы мүмкін, және кез-келген тараптан сараптама жасау үшін қажетті құжаттарды, материалдарды немесе затты ұсынуды талап ете алады.
2. Сараптамашы немесе сараптамашылардан үміткерлер, және сонымен қатар оларға қойылатын сұрақтар Аралық сотпен тараптар көзқарастыры ескеріліп анықталады. Сараптамалық қорытынды жазбаша түрде ұсынылуы керек.
3. Сот кез-келген тараптан сараптама жасау үшін қажетті материалды сарапшыға ұсынуды ұсынуға құқылы. Егер сараптама өндірісіне қатысудан бас тартатын болса немесе оның өтуіне зиян келтірсе (сараптамаға келмеу, сарапшыға материалдарды және оларға қажетті зерттеу жасауға мүмкіндік бермеу), Аралық сот анықтауға қатысты сараптама тағайындалған фактіні дәлелденген немесе дәлелін жоққа шығаруға құқылы.
4. Кез-келген тарап, егер тараптардан тәуелсіздігіне және оның адал екеніне қатысты немесе оның қажетті біліктілікке ие екеніне негізделген күдікті тудыратын жағдайлар орын алса сарапшыға наразылық білдіруге құқылы. Назылық білдіру туралы сұрақ Аралық сотпен шешіледі.
5. Кез-келген тараптың қолдаухаты бойынша немесе Аралық сот өз еркі бойынша сараптамалық қорытынды ұсынғаннан кейін сарапшы сот отырысына қатысу керек, онда оған тараптармен және Аралық сотпен сараптама жүргізумен және сараптамалық қорытынды ұсынумен байланысты сұрақтар қою мүмкіндігі туындайды.

35 бап. Үшінші тұлғалардың қатысуы

1. Үшінші тұлғалардың сот ісіне араласуын оның (олардың) жазбаша өтінішімен Аралық сотпен шешіледі, бұл жағдайда тараптар ойы ескеріледі.
2. Үшінші тұлға Аралық сотқа істі қарауға қатысуға ниеті бар екені туралы өтініш беруге құқы бар. көрсетілген өтініштер бойынша

Аралық сотпен ынталандыру анықтамасы шығарылады.

3. Дауға қатысты Аралық сот шешім шыққанға дейінгі кезең аралығында тараптар дауды қарастыру нәтижесінде кімнің құқығы немесе заңмен қорғалатын көзқарасына қатысты қозғалатын барлық белгілі үшінші тұлғалар туралы Аралық сотқа хабарлауға міндетті.

36 бап. Тыңдауды кейінге қалдыру және істі қарауды тоқтатып қою

Тараптар немесе Аралық сот сұрауы бойынша қажет болған жағдайда істің тыңдалуы кейінге қалдырылуы немесе істі қарау тоқтатылуы мүмкін. Тыңдаудың кейінге қалдырылуы немесе сот ісін қараудың тоқтатылуы туралы анықтама шығарылады.

37 бап. Соттың істі қарауын тіркеу

1. Аралық сот отырысының хаттамасы сот хатшысымен жүргізіледі.
2. Аралық сот Аралық сот отырысы барысында видео- немесе аудио жазба жүргізуге құқылы, ол іс материалына қоса тіркелуі мүмкін.
3. Тараптар тек Аралық сот төрағасының немесе оны алмастырушы тұлғаның рұқсатымен видео немесе аудиожазба құралдарын пайдалануға құқылы.

Тарау 7. СОТ ШЕШІМІ

38 бап. Аралық сот шешімінің міндеттілігі

Аралық келісім жасасқан тараптар Аралық сот шешімін орындау міндетін өздеріне алады. Тараптар және Аралық сот Аралық сот шешімінің заңды түрде орындаларлық болуына барлық күш жігерін салады.

39 бап. Шешім қабылдау

1. Жағдайларды зерттегеннен кейін Аралық сот құрамына кіретін Аралық сот соттардың басым даусымен немесе бірауыздан шешім қабылдайды.
Шешім Аралық сот отырысында жарияланады. Аралық сот шешімнің қарарлық бөлігін жария етуге құқылы. Бұл жағдайда шешімді жіберуге арналған мерзімді тараптар келіспеген болса, ынталандыру шешімі шешімнің қарарлық бөлігі жария болған күннен бастап отыз күн аралығында тараптарға жіберілуі керек.
2. Сот, Аралық соттың басым мүшелерінің шешімімен келіспеген жағдайда өзінің ерекше көзқарасын мәлімдеуге құқылы, ол шешіммен

- қоса беріледі. Тараптар аралық соттың өзгеше ойымен танысуға құқылы.
3. Егер қажет деп таныса, Аралық сот осы реттеменің 27 бабының 3 тармағындағы ереже сақталған жағдайда, қабылданған шешімді кейінге қалдырып және тараптарды қосымша отырысқа шақыруға құқылы.
 4. Егер аралық іс қарау барысында Қазақстан Республикасы Заңына қайшы келмейтін және басқа тұлғалардың құқықтары мен заңды көзқарастарын бұзбай, татулық келісім жасасу жолымен дауды реттейтін болса, Аралық сот тараптар өтініші бойынша және өз тарапынан қарсылық болмаған жағдайда Аралық соттың келісілген шарттағы шешімі түрінде бұл реттеуді тиянақтайды және қарауды тоқтатады. Аралық соттың келісілген шарттағы шешімі «Аралық соттар туралы» Қазақстан Республикасының Заңының 35 бабына сәйкес қарастырылады және Аралық соттың шешімі екендігі туралы нұсқау беріледі. Мұндай Аралық соттың шешімі басқа да қарастырылатын Аралық соттың шешімдерінің статусы мен әрекеттеріне тең.
 5. Отырыстың өтетін уақыты және орны туралы тиісті түрде хабардар болып аралық іске тараптардың біреуі келмеген жағдайда, сондай –ақ тиісті түрде орынды себеппен келмеуі туралы хабарламаған жағдайда және өзі болмаған жағдайда істі қарастыру туралы сұралмаған жағдайда аралық істі қарастыруға және шешім қабылдауға бөгет бола алмайды.
 6. шығарылған
 7. Аралық сот шешімі аралық іс қараумен бірге қабылданған деп есептеледі және ол аралық сот (соттар) қол қойылған күні күшіне енеді.
 8. Шешім заңдылығы және негіздемесі:
 - 1) Аралық сот шешімі заңды және негізделген болуы керек.
 - 2) Аралық от өз шешім шығару барысында тек аралық сот отырысында зерттелген дәлелдерді ғана негізге алады.

40 бап. Шешімнің формасы және мазмұны

1. Аралық сот шешімі жазбаша түрде мазмұндалады және Аралық сот құрамына кіретін аралық сот немесе аралық соттармен, сонымен қатар ерекше пікірі бар аралық сотпен де қол қойылады.
2. Аралық сот шешімінде көрсетілуі керек:
 - 1) Шешім қабылданған күн;
 - 2) Нағыз Реттеменің 5 бабына сәйкес анықталған Аралық істі қаралған орын мекен жайы;
 - 3) Аралық сот құрамы және оның қызметінің тәртібі;
 - 4) Даудың тараптарының атауы, тегі және аты-жөні, құзыры көрсетіліп олардың өкілдерінің лауазымы;

- 5) Аралық соттың құзырының негіздемесі;
- 6) Талап арызын беруші талабы және жауапкердің қарсылығы, тараптардың қолдаухаты;
- 7) Даудың мәні, өтініш, қолдаухат, істі қарауға қатысатын тұлғалар түсініктемесі;
- 8) Аралық сотпен анықталған істің шарттары, осы шарттар туралы Аралық сот шешімі негізделген дәлелдер, шешім шығару кезінде Аралық сот басшылыққа алған Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілері.

Шешімнің қарар бөлігінде аралық сотта дауды шешумен байланысты шығындар соммасын қайтару туралы әрбір өтініш етілген талап арызды қанағаттандыру немесе кері қайтару туралы шешім, көрсетілген шығынды тараптар арасында бөлу және қажет болған жағдайда қабылданған шешімді орындау мерзімі мен тәртібі қоса көрсетіледі.

3. Шешім қабылданғаннан кейін осы баптың 1 тармағына сәйкес рәсімделген әрбір тараптарға шешім данасы табысталуы немесе жіберілуі керек.

41 бап. Шешімді түзету және түсіндіру

1. Аралық сот кез - келген тараптың өтініш жасауы бойынша немесе өз тарапынан кеткет жаңылысты, қатені, нақты арифметикалық қатені түзетуге құқылы.
2. Кеткет жаңылысты, қатені, нақты арифметикалық қатені түзету туралы Аралық сот анықтама шығарады, ол шешімнің негізгі бөлігі болып табылады.
3. Егер тараптар басқаға келіспесе, онда тараптардың кез-келген жағы басқа жақты хабардар етіп Аралық сот шешімін алғаннан кейін он күн аралығында сол Аралық сотқа шешімді түсіндіру туралы өтінішпен жүгіне алады. Шешімді түсіндіру туралы өтініш қабылданғаннан кейін дауды шешкен Аралық сот құрамымен он күнтізбелік күн ішінде қарастырылуы керек.
4. Аралық сот өзі қабылдаған шешімге, оның мазмұнын өзгертпей түсініктеме береді.
5. Сәйкес өтінішті қарастыру нәтижесі бойынша аралық сот шешімінің негізін құраушы болып табылатын шешімді түсіндіру туралы анықтама немесе шешімді түсіндіруді кері қайтару туралы анықтама шығарылады.

42 бап. Татулық келісім

1. Егер тараптар дауды соттың істі қарау барысында реттесе, Аралық сот істі қарауды тоқтатады және тараптардың өтініші бойынша келісімге келу шартында жасалған шешім түрінде бұл реттеуді тиянақтайды.
2. Алдыңғы тармақта көрсетілген шешімді шығаруға осы Реттеудің

сәйкес талаптары қолданылады. Қабылданған шешім дау мәні бойынша қабылданған басқа шешімдер сияқты орындалуға жатады.

43 бап. Дауды қайта ашылған мән-жайлар бойынша қарау

1. Аралық сот шешімі аралық келісімнің бір жағымен немесе жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша құқығын қозғайтын басқа тұлғамен қайта қарастырылуы мүмкін. Даудың қайта ашылған мән-жайлары бойынша Аралық соттың шешімін қайта қарау үшін төмендегілер негіз болып табылады:
 - 1) өтініш берушіге белгілі болуы мүмкін емес және белгілі емес істі қарау кезіндегі маңызды жағдаяттар;
 - 2) заңсыз немесе негізсіз шешім шығаруға түрткі болған қолданыстағы сот шешімімен күшіне енген куәгердің белгілі өтірік жауабы, сарапшының белгілі өтірік қорытындысы, белгілі өтірік дұрыс емес аударма, ауыстырылған құжаттар немесе заттай айғақтар;
 - 3) қолданыстағы сот шешімімен күшіне енген аталған істі қарау кезінде орын алған тараптардың, іске қатысы бар басқа тұлғалардың, немесе олардың өкілдерінің қылмыстық әректі немес аралық соттың қылмыстық әрекеті.
2. Даудың қайта ашылған мән-жайлары бойынша Аралық соттың шешімді қайта қарауы туралы өтініш осы Заңмен анықталған тәртіпте қайта қарау үшін негіз болып табылатын жағдаяттар анықталған күннен бастап үш ай аралығында бұрынғылар негізінде, тіркеу алымын төлемей, аралық алымы төленіп, Аралық сотқа беріледі және шешім шығарылып қарастырылады, дауды шешумен байланысты шығындар туралы тәртіп – тараптар үшін қолданыстағы Аралық сот реттемесімен қарастырылған тәртіпте сақталады.
3. Аралық сот отырысын, сонымен қатар бұрынғы құраммен шешім шығарылған тұрақты әрекет ететін Аралық сот отырысын өткізу мүмкін болмаған жағдайда даудың қайта ашылған мән жайларын бойынша Аралық соттың шешімді қайта қарау туралы өтініш нағыз реттемемен белгіленген тәртіпте құрастырылған Аралық соттың жаңа құрамымен қарастырылады.

Бап 44. Аралық соттың істі қарауының тоқтатуы

Аралық сот егер келесі жағдайлар орын алған жағдайларда аралық істің қарастырылуын тоқтату туралы шешім шығарады:

- Талапкер өз талабынан бас тартса, егер жауапкер ғана мәні бойынша таластың шешілуінде оның заңды мүдделерінің болуымен байланысты аралық істің қарастырылуын тоқтатуға қарсы өтініш етпесе;
- Аралық сот Аралық сотта дауларды шешу үшін оған берілген істі қарастыру күзіреттілігіне ие еместігі туралы шешім шығарса;

- Дәл осы тараптар арасындағы дау бойынша қабылданған, сол мән туралы және дәл сол негіздер бойынша заңды күшіне енген құзіретті соттың немесе Аралық соттың шешімі болса;
- Тараптар аралық істің қаралуын тоқтату туралы келісімге келсе;
- Аралық істің қарастырылуы жағы болып табылатын заңды тұлға таратылса;
- Аралық істің қаралу тарапы болып табылатын жеке тұлға қайтыс болса (қайтыс болған ретінде жарияланса) немесе ол хабар-ошарсыз кеткен болып мойындалса;
- Талапкер талаптан бас тартса және бас тартуды Аралық сот қабылдаса.

Бап 45. Шешімдер мен істерді сақтау

1. Аралық соттың нақты дауды шешуге арналған шешімі ол қабылданғаннан кейін айлық мерзімде іс бойынша материалдармен бірге Аралық соттың секретариаты мұрағатына сақтау үшін жөнелтіледі.
2. Қарастырылған іс ол бойынша шешім қабылданған күннен бастап бес жылдан кем емес мерзімге сақталады.

Бап 46. Аралық шешімге шағым беру

1. Аралық соттың шешіміне, егер Аралық соттың шешімінің күшін жою туралы шағым түсірген, құқықтары қозғалған тарап немесе тұлға келесілерге дәлелдемелер ұсынған жағдайда ғана құзіретті сотта шағым түсірілуі мүмкін:
 - 1) аралық келісім Қазақстан Республикасының заңдарымен қарастырылған негіздер бойынша жарамсыз болып табылса;
 - 2) Аралық соттың шешімі аралық келісіммен қарастырылмаған немесе оның шарттарына түспеген дау бойынша шығарылса немесе аралық келісімнің шектеулерінен шығатын сұрақтары, сонымен бірге Аралық сотқа даудың ведомстволық емес салдары бойынша қаулыға ие болса.
 - 3) Аралық сот құрамы немесе аралық істі қарастыру Қазақстан Республикасының аралық істі қарастыру туралы заңнама талаптарына сәйкес келмесе;
 - 4) Тарап аралық соттардың сайлануы (тағайындалуы) немесе Аралық сот отырысының уақыты және уақыты туралы тиісті түрдегідей ақпараттанбаса немесе өзге себептер бойынша аралық сотқа өз түсініктемелерін ұсына алмаса;
 - 5) Аралық соттың шешімі Қазақстан Республикасының заңдылығы және көпшілік тәртібі қағидасына қайшы келсе;
 - 6) негізінде Аралық сот шешімі қабылданған заң немесе өзге нормативтік құқықтық акті Қазақстан Республикасының Конституциялық кеңесімен конституциялық емес болып мойындалса.
2. Аралық сот шешімінің күші жойылған жағдайда тараптардың кез-келген аралық келісімге сәйкес аралық сотқа жүгінуге құқылы.

3. Егер Аралық сот шешімі аралық келісімнің жарамсыздығы салдарынан немесе шешім аралық келісіммен қарастырылмаған немесе оны шарттарына түспейтін дау бойынша қабылданса, немесе аралық келісіммен қамтылмайтын сұрақтар бойынша қаулыға ие болғандықтан толығымен немесе ішінара күші жойылған болса, сәйкес дау аралық сотта бұдан әрі қарастыруға жатпайды.

Бап 47. Шешімді орындау және мәжбүрлі түрде орындау

1. Аралық соттың шешімі шешімде айқындалған тәртіпте және мерзімде міндетті түрде орындалуы тиіс. Егер Аралық сот шешімінде мерзім айқындалмаған болса, онда ол жылдам орындалуы тиіс.
2. Егер Аралық сот шешімі ондағы айқындалған мерзімде ерікті түрде орындалмаған болса, онда аралық сот (өндіруші) пайдасы үшін шешім шығарған тарап, Аралық соттың дауды қарастыру орны бойынша немесе борышкердің тұрғылықты мекен жайы (заңды тұлға органының орналасу орны бойынша), егер тұрғылықты мекен жайы немесе орналасу мекенжайы белгісіз болса, онда борышкердің мүлкінің орналасу орны бойынша Құзіретті органға аралық сот шешімін ықтиярсыз түрде орындау туралы өтінішімен жүгінуге құқылы.
3. Атқару парағын беру туралы өтінішке қосымшаланады:
 - 1) Аралық сот шешімінің түпнұсқасы немесе көшірмесі. Тұрақты әрекет етуші Аралық соттың шешімінің көшірмесі осы Аралық соттың төрағасымен куәландырылады, нақты дауды шешу үшін арналған Аралық сот шешімінің көшірмесі нотариалды куәландырылуы тиіс;
 - 2) Айқындалған заңмен бекітілген тәртіптегі аралық келісімнің түпнұсқасы немесе нотариалды куәландырылған көшірмесі.
4. Атқару парағын беру туралы өтініш Аралық соттың шешімін ерікті орындау үшін айқындалған мерзім аяқталған күннен бастап үш күнтізбелік күннен кеш емес мерзімде берілуі мүмкін.
5. Айқындалған мерзім өткізілуі бар немесе қажетті құжаттар қосымшаланбаған атқару парағын беру туралы өтініш сотпен қарастырусыз қайтарылады, бұл туралы аталмыш Кодекспен айқындалған тәртіпте шешім шығарылады.
6. Аралық сот егер аталған мерзімді өткізіп алудың құрметті себептерін таба алса, атқару парағын беру туралы өтініштің берілуіне мерзімді қалпына келтіруге құқылы.
7. Атқару парағын беру туралы өтініш өтініш сотқа түскен күннен бастап он бес күн ішінде сотпен жеке қарастырылады.
8. Аралық соттың шешімін еріктен тыс түрде орындау туралы өндірушіден түскен өтініш туралы, сонымен бірге сот отырысында оның қарастырылу орны мен уақыты туралы сот борышкерді ақпараттандырады. Өндіруші сонымен бірге оның өтінішінің қарастырылу орны мен уақыты туралы хабарландырады. Сот

отырысына борышкердің немесе өндірушінің келмеуі егер борышкерден сот отырысына келу мүмкінсіздігінің құрметті себептерін көрсете отырып, өтініштің қарастырылуын кейінге қалдыру туралы өтініш келіп түспесе, өтінішті қарастыруға кедергі болып табылмайды.

9. Құзіретті сот Аралық соттың еріктен тыс атқару шешіміне атқару парағын беру туралы өтінішті қарастыру кезінде Аралық соттың шешімін мәні бойынша қайта қарастыруға құқысыз.
10. Құзіретті сотпен өтініштің қарастыру нәтижелері бойынша атқару парағын беру немесе оны беруден бас тарту туралы шешім шығарылады.
Құзіретті соттың атқару парағын беру туралы шешімі жылдам орындалуы тиіс.
11. Аралық соттың шешімін ықтиярсыз орындау Аралық сот шешімін ықтиярсыз орындауға құзіретті сотпен берілген атқару парағы негізінде Аралық соттың шешімін орындау сәтінде қолданыстағы, атқару өндірісінің ережелері бойынша жүзеге асырылады.
12. Құзіретті органмен берілген атқару парағы Аралық соттың шешімді ықтиярсыз орындау негізі болып табылады. Аралық соттың шешімін ықтиярсыз орындалуын жүзеге асырушы органдар және атқару тәртібі «Атқару өндірісі және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының нормаларымен айқындалады.

Бап 48. Аралық сот шешімін мәжбүрлі түрде орындаумен байланысты шығындарды өндіріп алу

1. Атқарушылық әрекеттерді жүзеге асыру бойынша шығындар оларды ұйымдастыру және өткізуге жұмсалған тараптардың қаражаттары болып табылады. Қазақстан Республикасының «Атқару өндірісі және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» Заңының 74-бабына сәйкес атқару әрекеттерін жүзеге асыру бойынша шығындарға келесілерге жұмсалғандар жатады:
 - Борышкерді іздеуге;
 - Борышкердің мүлкін анықтауға, қарауға, бағалауға;
 - Борышкердің мүлкін тіркеу және тыйым салынуын ұйымдастыруға және жүргізуге, мұндай мүлікті тасымалдау және сақтауға;
 - Тыйым салынған мүлікті сатуға;
 - Атқару әрекеттерін жасауға бекітілген тәртіпте тартылған аудармашылардың, мамандардың және өзге тұлғалардың төлемін жасауға;
 - Өндірушіге өндірілген соманы аудару бойынша;
 - Өндірушінің аванстық жарнасына.
2. Атқару құжатын орындау кезінде өзге де қажетті әрекеттер жасалынуы мүмкін. Атқару әрекеттерін жүзеге асыру кезінде келтірілген барлық шығындар борышкерден өтеледі. Атқару әрекеттерін жүзеге асыру

кезінде келтірілген барлық шығындар борышкерден алынады. «Атқару өндірісі және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» ҚР Заңының 77-бабы, 1-тармағына сәйкес атқару құжатын нақты орындау жағдайында борышкерден атқарушылық ықпалшара өндіріледі.

Бап 49. Жауапкершілікті алып тастау

Аралық сот аралық істі қарастыру және аралық шешімнің шығарылу барысында тараптардың әрекетсіздігімен байланысты қандай да бір әрекеттер немесе босатулар үшін тараптардың кез-келгені немесе өзге тұлғалар алдында жауапкершілікке ие емес.

Бап 50. Регламентге қосымша

«Қазақстанның Үлкен Қазылар алқасы» Тұрақты қолданыстағы Аралық соттың Регламентге берілген Қосымша №1 осы Регламенттің ажырамас бөлігі болып табылады және аралық істі қарастыру және шешімнің шығарылуымен байланысты тіркеу және аралық жинақтар шамаларын реттейді және аралық соттар шкаласын айқындайды.

**«Халықаралық құқықтық реформаларға
жәрдемдесу Форумы»
занды тұлғалар Қауымдастығының Президенті**

Юсупбаев М.А.

**ТІРКЕУ ЖӘНЕ АРАЛЫҚ АЛЫМДАР, АРАЛЫҚ СОТТАРДЫҢ
ҚАЛАМАҚЫЛАР ШКАЛАСЫ ТУРАЛЫ
ЕРЕЖЕ**

Тарау 1. Терминдер анықтамасы

- 1.1. **«Тіркеу алымы»** - аралық істі қарастыру басталғанға дейін туындайтын шығындардың бөлігін жабатын, қандай да бір талапты қамтамасыз ету туралы өтініштің берілуі кезінде немесе талап-арызын беру кезінде төленетін алым.
- 1.2. **«Аралық алым»** - аралық істі қарастырумен байланысты шығындардың жабылуын қамтамасыз ететін алым.
- 1.3. **«Қосымша шығындар»** - нақты істі қарастырумен байланысты шығындар (атап айтқанда, сараптама жүргізуге кететін шығындар және жазбаша аудармалар, сарапшыларға, аудармашыларға сыйақы, куәгерлердің шығындарын өтеу, іссапар шығындар және т.б.).
- 1.4. **«Аралық соттардың сыйақысы»** - нақты істі қарастырғаны үшін аралық соттарға (сот құрамына тең үлестермен) төленетін сомалар. Аралық соттың Төрағасы, төраға орынбасары талап-арызының құнын, дау күрделілігін, аралық соттың аралық істі қарастыруға жұмсаған уақыты мен іске қатысты кез-келген өзге жағдайларды ескере отырып, әрбір нақты жағдайдағы аралық соттың қаламақысының көлемін анықтайды.

Тарау 2. Тіркеу алымы

- 2.1. Талап-арызымен бірге Аралық сотқа жүгіну кезінде талапкер «Халықаралық құқықтық реформаларға жәрдемдесу форумы» заңды тұлғалар Қауымдастығының есептік шотына келесі көлемде Қазақстан Республикасы ұлттық валютасында – теңгеде тіркеу алымын төлейді:

Алым сомасы	Жеке тұлғалар үшін 18 АЕК	Заңды тұлғалар үшін 28 АЕК
--------------------	--------------------------------------	---------------------------------------

АЕК (Айлық есептік көрсеткіш) жыл сайын белгіленеді.

- 2.2. Тіркеу алымы қайтарылмайды, алайда Аралық сотпен шешімді

шығару және өндіруге тиісті шығындар сомасын тарату кезінде ескеріледі.

- 2.3. Тіркеу алымы талап-арызы өтініші берілгенге дейін төленеді.
- 2.4. Істің күрделілігі, соттың істі қарастыруымен байланысты ба-рынша жоғарылатылған уақыт шығындары мен шығындарды ескере отырып, Аралық сот төрағасы Тіркеу Алымының көлемін ұлғайту туралы шешім шығаруға құқылы.
- 2.5. Егер жеке тұлғалар өз аттарынан және өзге заңды тұлға атынан сенімхатсыз қатысса, олар талапкердің негізделген өтініші бойынша Аралық сот Төрағасының құқықтарымен Тіркеу алымын төлеуден босатылуы мүмкін.

Тарау 3. Аралық алым

- 3.1. Төрелік алымның жалпы сомасын анықтау үшін сындар талап арыздарының көлемі болып табылады (аралық алымды есептеу кестесін қараңыз).

Талап арызының көлемін анықтау мүмкінсіздігі немесе арызда мүліктік және мүліктік емес сипаттағы талаптардың бірігуі жағдайында аралық алым сомасы аралық істі қарастырумен байланысты шығындарды алдын-ала бағалауды ескере отырып, Аралық соттың Төрағасымен немесе Төрағасы орынбасарымен айқындалады.
- 3.2. Шартты бұзу, шартты толығымен немесе ішінара жарамсыз деп тану талап-арызының, шартты орындауға мәжбүрлеу туралы өтініштің берілуі жағдайында немесе өзге ұқсас талаптардың берілуі жағдайында аралық алым шарттың жалпы сомасынан кесте бойынша есептеледі.
- 3.3. Бір талап-арызында келесілердің бірігуі жағдайында: негізгі борышкерге, сақтандырушыға, кепілгерге, кепілдендірушіге, кепіл берушіге, заттай кепілдендірушіге кепілдендірілген мүліктен өндіруге жүгінуі туралы талаптың ұсынылуы немесе өзге ұқсас талаптардың өтініш етілуі жағдайында аралық алым сақтандыру шарты, кепілдендіру, кепілдікке қою, кепіл болу шарты және өзге ұқсас талаптар бойынша арыз-талаптарының сомасына қарай кесте бойынша есептеледі. Аталған жағдайларда аралық алым сомасын есептеу негізгі міндеттеме бойынша аралық алым есебінен жеке іске асырылады.
- 3.4. Аралық алым талап-арызы берілген күннен бастап 10 күнтізбелік күн ішінде Аралық соттың Регламенттің 17 бабының 3 тармағына сәйкес төленеді, аралық алымның түпнұсқадағы төлемін растау талап-өтінішіне қосымшалаынады.
- 3.5. Егер Аралық соттың қарастыруына ұсынылған дау бастапқыда екінші деңгейлі Банктің (Банктердің) және Банк клиентінің (клиенттерінің) қарыздық, кредиттік және кепілдік операциялары бойынша шарттық қарым-қатынастардан шыққан болса, онда аралық алым көлемі талаптар бойынша құрылады:

- егер талапкер жеке тұлға болса – Регламентнің осы Тарауының қағидаларымен айқындалатын Аралық алым шамасынан 50%;
- егер талапкер Банк болса – Регламентнің осы Тарауының қағидалары бойынша айқындалатын Аралық алым шамасынан 50%.

Аралық алым көлемін есептеу КЕСТЕСІ

Барлық сомалар ұлттық валютада.

Істер санаты және талап құны	Жеке тұлғалар үшін	Занды тұлғалар және жеке кәсіпкерлер үшін	Аралық алым шамасынан %-да соттардың (сот құрамының тең үлестерде) қаламақыларының шкаласы
5 000 000 тг дейін	14 АЕК	2%	40%
5 000 000 тг бастап 10 000 000 тг дейін	18 АЕК	2%	40%
10 000 000 тг бастап 25 000 000 тг дейін	18 АЕК + 2% талап сомасынан	2%	40%
25 000 000тг бастап 100 000 000тг дейін	18 АЕК + 10% талап сомасынан	2%	20%
100 000 000 тг бастап және жоғары	93 АЕК + 2% талап сомасынан	2%	20%

Тарау 4. Аралық алымды азайту және қайтару

- 4.1. Іс бойынша бірінші отырыс өткізілгенге дейін талап-арызын қайтарып алу жағдайында аралық алымды немесе оның бөлігін қайтару туралы шешім қабылданады.
- 4.2. Егер Аралық сот өзінде оның шешуі үшін ұсынылған істі қарастыруға күзiреттiлiгi болмауы туралы шешiм шығарған жағдайда талапкерге іс бойынша өндiрiлген шығындарды шегере отырып, аралық алым сомасы қайтарылады.
 - 4.2.1. Бір жыл ішінде Аралық сотқа талаппен қайта жүгiну жағдайында аралық алым көлемі төмендетiлуi, алайда 25% артық емес төмендетiлуi мүмкiн. Тараптардың бiр соты сайлауы (тағайындауы) жағдайында аралық алым төмендетiлуi мүмкiн.

Тарау 5. Қарсы талап немесе талапты есепке алуға қойылатын аралық алым

Есепке алуға, сонымен бірге өзге нысанда көрсетілген кез-келген талапқа қарсы талап, талапқа бастапқы талап үшін қолданылған Аралық алым туралы ережелер қолданылады.

Тарау 6. Тараптар арасында Аралық алымды бөлу

6.1. Егер тараптар өзге туралы келіспесе, іс бойынша аралық және өзге шығындар Аралық соттың шешімі қарсы шығарылған тарапқа жүктеледі.

Егер борышкердің негізгі қарызды, пайыздарды, өсімпұлдарды және шарт, өзге арыз-талаптары бойынша т.б. төлеуі талап-арызы берілгеннен кейін іске асырылса, Аралық сот тараптармен өндірілген іс бойынша шығындарды өтеу туралы, сонымен бірге аралық және өзге шығындарды өтеу туралы талап арыздарын қанағаттандыруға шешім қабылдайды.

а. Егер талап ішінара қанағаттандырылса, онда төрелік алым жауапкерге қанағаттандырылған талап арызының көлеміне тең және талапкерге – талап қанағаттандырылмаған, талап-арызының бөлігіне тең жүктеледі.

б. Ерекше назарға ие болатын жағдайларда Аралық сот іс бойынша аралық және өзге шығындарды тараптар арасында тең бөлуге құқылы.

Тарау 7. Қосымша шығындарды өтеу

7.1. Аралық сот тараптарға немесе олардың біріне аванс төлеу немесе аралық істің қарастырылуын жүргізумен байланысты толығымен қосымша шығындарды төлеуді жүктей алады.

Тараптар арасында қосымша шығындарды бөлу сот (соттар) құрамымен жүзеге асырылады, мүмкін болмаған жағдайда – Аралық соттың Төрағасымен немесе Төраға орынбасарымен жүзеге асырылады.

7.2. Қосымша шығындарды төлеуге кететін аванс немесе төлемді толығымен төлеу Аралық сотпен келесі жағдайларда талап етілуі мүмкін:

7.2.1. Егер тараптан дауды қарастыру бойынша қосымша шығындарды тудыратын (тудыруы мүмкін) әрекетті (әрекеттерді) жүзеге асыру қажеттілігі туралы өтініш келіп түссе және мұндай өтініш Аралық сотпен негізделген болып табылса, Аралық сот аталмыш тараптың бекітілген мерзімде авансты немесе қосымша шығындарды өтеуге толық төлем жасауына қарай мұндай әрекетті (әрекеттерді) орындауға қоя алады.

7.2.2. Егер тараптардың бірінің өтініші бойынша істі қарастыру кезінде тараптардың түсініктерінің және т.б., Аралық сот құрамының

сұрақтары, түсініктемелері және нұсқаулары секілді дүниелердің аударылуы жүзеге асырылса, онда аударма шығындары аталмыш тараппен төленеді.

- 7.2.3. Егер тараптардың келісімімен істің тыңдалуы орыс немесе қазақ тілдерінде емес жүргізілсе, онда аударма бойынша мүмкін шығындар тараптардың әрқайсысы үшін тең үлесте жүктелуі мүмкін.
- 7.2.4. Дәл осы ережелер Аралық сот шешімінің аудармасына қатысты қолданыста болады.
- 7.2.5. Егер Аралық соттың өткізілу орнынан тыс тұрақты орналасу орнына ие талқылауда тараппен сайланған соттың қатысуы жағдайында, бұл тарап оның аралық талқылауға қатысуының шығындарының (жол жүру, өмір сүру және т.б.) авансын немесе толығымен төлеуін жүзеге асыру қажет. Оның ішінде, егер мұндай тұлға Аралық соттың Төрағасымен сайланған болса, онда оның аралық істі қарастыруға қатысуы бойынша шығындарының авансын немесе толық төлемін жасауды тараптардың әрқайсысы тең үлесте төлеуі тиіс.
- 7.3. Осыған қоса, тараптар нақты істі қарастыру және (немесе) дау бойынша шешім шығарумен байланысты соттардың іссапарлық шығындарын жабуға міндетті.
- 7.4. Жауапкердің бекітілген мерзімде сәйкес авансты немесе толық төлемін төлеуі жағдайында төлеу Аралық сот шешімінде талапкердің пайдасына жауапкерден аванс сомасын кейіннен және соманы бөле отырып төлеу жүктеледі.

**«Халықаралық құқықтық реформаларға
жәрдемдесу Форумы»**

занды тұлғалар Қауымдастығының Президенті

Юсупбаев М.А.